

FRANZ GRÜNDLER VESZPRÉMI KÖNYVKÖTŐMESTER (1760–1845)

A luxusiparok közé sorolt kézműves könyvkötészet helyi múltjának kutatása levéltári, múzeumi adattári forrásokra, ill. könyvtári, gyűjteményi könyvkötések vizsgálatára épül. A mesterség hazai újkori céhes gyakorlatáról Halász Margit adott áttekintést.¹ Veszprém megyére vonatkozóan néhány kisebb közleményünkben adtunk közre adatokat az eddigi könyvkötéstörténeti kutatásból.² A könyvkötőknek – úgy is, mint kereskedő, kölcsönző könyvforgalmazóknak – a vármegye, ill. Veszprém művelődési viszonyaira gyakorolt hatásával, a könyvkultúrában betöltött szerepével Hudi József foglalkozott.³ Az életrajzi és egyéb személyi forrásadatok feldolgozásához képest problematikusabb, gyakran bizonytalanabb az egyes kötés- emlékek, készítmények konkrét mesterekhez kötése. Kötéscsoportok, szerszáme gyűttesek összefüggéseinek megállapítása a könyvkötéseken látható jegyek alapján lehetséges, amelyet a forrásadatok olykor valószínűsíthetnek, ill. igazolhatnak.

Az egyazon városban működő konkurens, ill. egymást követő mesterek tevékenysége közötti összefüggések példája Franz Gründler (Gründler Ferenc) katolikus vallású veszprémi könyvkötőmesteré.

Anyakönyvi bejegyzés szerint⁴ 1845. március 10-én 85 esztendősen hunyt el Veszprémben. Eszerint 1760-ban született, bár a korabeli anyakönyvi életkor-bejegyzések olykor pontatlanok.⁵ Özvegye Pintér Borbála. A mester családnéve mellett műrokonsági kapcsolatai is megerősítik, hogy a helyi német anyanyelvű polgárok közösségéhez tartozott⁶, bár felesége magyar. Anyakönyvi adatokból⁷ öt gyermekükről tudunk; Ferenc *1794, Anna (Veinczerl Györgyné) *1801 †1836, Barbara v. Borbála (Butzkó Ignácné) *1803, Mária *1820, Éva †1836.

Gründler veszprémi működésének kezdete nem pontosan tisztázott, 1814-re tehető. Az adózó lakosság kerületenként történt összeírása tükrében 1815-ben a vármegyeház utáni harmadik épületnél, a 6. sorszám alatt szerepelt “Krindler Ferenc” bérelt boltja.⁸ Figyelemre méltó, hogy – ugyan biztos azonosítás lehetősége nélkül – megközelítőleg azonos e hely az 1747–

1760 között itt tevékenykedő Ethey István könyvkötő⁹ 1749-ben összeírt házával¹⁰. Gründler saját tulajdonú lakóhelye viszont 1827-ben a 2. városnegyed 403. háza.¹¹ Három év múltán ezt a házat, akárcsak mesterségét a 3. adóosztályba sorolták, a mestert 1 forint megfizetésére kötelezve.¹² A mester 36 esztendősen fia, ifj. Gründler Ferenc az összeírás tanúsága szerint ekkor még apjával egy háztartásban élt, de hogy ő is könyvkötő lett volna, arra semmi nem utal. 1830-ban az ekkor már 70 esztendősen kompaktor 27 éves leányát, Barbarát feleségül vette Bucskó (Butzkó, Bucska) Ignác, a mester 26 éves könyvkötő legénye.¹³ A szakmán, céhen belüli házasság természetesen általános, évszázados gyakorlat, amely biztosíthatta az ingatlanal (vagy bérlettel), ill. elegendő tőkével nem rendelkező kézműves egzisztenciájának megszilárdulását, akár a mester özvegye, akár a mester öröklés elé néző leánya volt a menyasszony. XVIII. századi veszprémi példa: Franz Xaver Baumaister könyvkötő 1755-ben elődjének, Szerényi György mesternek özvegyét, szül. Hrol Borbálát vette nőül.¹⁴

Nyilvánvaló, hogy Butzkó, mint a már idős, betegeskedő Gründler mester alkalmazottja, legénye, az apósának majdan felszabaduló céhbeli helyére, megrendelői körére pályázhatott. A felszerelés, a díszítőszerszámok átruházása, átöröklése szempontjából oly fontos tradíciónak megfelelően (már Franz Gründler halála után) Butzkó Ignác könyvkötő és Gründler Borbála elsőszülött leánya, Johanna (*1830) 17 esztendősen szintén szakmabelihez ment férjhez. A szerencsés újdonsült mester a berlini születésű Ludwig Georgi¹⁵, kinek leszármazottai máig éltetik a kézműves könyvkötészetet Veszprémben.

1833-ban a 6. polétában lévő 14. házban “ör[eg] Gründler Ferenc könyvkötő, 60 esztendősen katona vagy hibás” [sic!] személye után 4 forintot, háza után “forintot fizetett. Öt év múlva a 6. poléta 12. szám alatt írták össze¹⁶ az “öreg” mestert. Feltehetőleg nem a lakóhely, hanem annak számozása változott csupán. Fontos adat, hogy ugyanitt írták össze Gründler végét, Bucskó Ignác könyvkötő legényt is, ki személye

és mestersége után 1–1 forintot fizetett. 1843-ban a 6. poléta 24. sorszámán vették lajstromba Gründlert, ekkor már csak fél-fél forintot kellett adóznia háza és mestersége után.¹⁷

Gründler veszprémi működésének idején (eltérő intervallumokban) különböző összeírások alapján több helybeli könyvkötő (mester és legény) is azonosítható, mint konkurrencia. Rendre: nemes Stojanovics Gyögy¹⁸, Till József¹⁹, Till Antal²⁰, (ifj.) Horváth József²¹, Horváth Ferenc²², Vásonyi István és Kálmán János²³, a vej Bucskó Ignác²⁴, Rundl Antal²⁵, Csehshíjártó István.²⁶ Till és Bucskó nem önálló iparos, hanem alkalmazott ebben az időszakban. Tudomásunk van 1819-ből bizonyos Franz Matzka könyvkötőnek – ki zenész is – veszprémi templomi muzsikusbárátjáról, – tehát nem bizonyos, hogy maga Matzka tartósan Veszprémben működő mester lett volna, de (eleddig) egyetlen azonosított díszkötését mindenestre kétségtelenül itt dedikálta barátja számára. Ráadásul e könyvkötés márványozott festésű előzékét a Veszprém közelében fekvő Sóly papírmalmában mérített papírral kasírozta Matzka.²⁷ Rundl Antal családneve Gründleréhez meglehetősen hasonló ugyan, de többszörösen igazoltnak látjuk, hogy két különböző személyről van szó, ugyanis egy-egy azonos adóösszeírásban, ill. anyakönyvekben egyaránt szerepel a két névalak, továbbá világosan elkülönül nemcsak a kereszt-, hanem a családnév is.²⁸ Így rokonságuk teljesen kizárt. 1807-ben Rundl Antal a veszprémi születésű Tölpp József mellett Franz Xaver Baumaister helybeli könyvkötőmester legénye volt, akinek az idős mester (†1808) “átadta mesterségét” – ezzel önálló mesterré válásához hozzájárult. Rundl ekkor kért letelepedési engedélyt, tehát nem veszprémi születésű polgár.²⁹ Rundl már ebben az évben megkezdte önálló keresetű tevékenységét, amelyről a vármegyei hivatalok számára végzett könyvkötései után járó kifizetések adatai tanúskodnak.³⁰ Az első poléta 1822. évi összeírása során az 1. számú “új város háza” után a 3. szám alatti “Uraság házában” két másik iparos bérlő mellett harmadikként írták össze “Rundl Antal Compactor” mestert.³¹ 1827-ben már csak időszakosan, az év egynegyedében dolgozott.³² Utoljára 1838-ban szerepelt az adólajstromban.³³

Franz Gründler betelepülésének éve egyelőre ismeretlen. Neve fia születése kapcsán 1794-ben bukkan fel először helybeli anyakönyvben.³⁴ Ekkor egy nyomdász mellett három könyvkötőt írtak össze a városban; e szám mögött számos forrásadat alapján Fr. X. Baumaister és a két református kisnemes: Horváth Mihály és Ferenc állhatott.³⁵ Veszprémi könyvkötői tevékenységéről 1814-től, 54 éves korától kezdve rendel-

kezünk biztos információkkal a különféle vármegyei hivatalok rendszeres költségelszámolásai alapján.³⁶ 1815-ből a közeli Sólyból van kifizetési adatunk bírói jegyzőkönyv kötetés nyomán.³⁷ Itt említhetjük, hogy akár a többi veszprémi könyvkötő – a kor gyakorlatának megfelelően – nem csupán nyomdabizományosi, privilegizált könyvkereskedő, hanem papírfelhasználó mesterséget is űzött: papír viszonteladással is foglalkozott.³⁸ A sólyi papírmalomban a maga könyvkötői szükségletein felüli készletet vásárolva, veszprémi műhelyében kisebb tételekben különféle papirost is árusított. 1816-ban a vármegyei levéltárnak készített jegyzőkönyveket,³⁹ 1817-ben vármegyei nemesi közgyűlési jegyzőkönyveket, ill. statutumot kötettek be vele.⁴⁰ A következő évben mintakérdőívek és különféle rendeletek, leiratok, jegyzőkönyvek nagyobb mennyiségének bekötését végezte a vármegye hivatalai számára.⁴¹ Tekintve, hogy egy átlagos folio méretű jegyzőkönyv márványozott festésű egész bőr kötésének ára (gerincén aranyozott díszítéssel) ekkoriban 2–2,5 forint, a kifizetett 135 forint alapján közel ötven kötetnyi megrendelés feltételezhető. A megelégedésre végzett munka újabb megrendeléseket hozott; 1820-ban egyetlen év alatt 302 forintot fizetett a vármegye⁴² “többféle compactor munkáiért”. A vármegye mellett rendszeresen kapott munkát Rundl Antallal együtt az egyházaktól is; pl. a katolikus püspökségtől és káptalantól.⁴³ Érdekes adat, hogy 1824-ben olyan papírért fizettek egy kereskedőnek, amelyet “püspöki illuminációhoz hordott el” Gründler mester.⁴⁴ A XVIII–XIX. században különösen közkedvelt, divatos látványosság az esti kivilágítás. Az ünnepelt személyeknek szóló köszöntők, fáklyás felvonulások, szerenádok során kiemelt szerepe volt a színes papírból készült lampionoknak, ill. a különféle színes figurákkal díszített ablak-dekorációknak, amelyeket gyertyák, kandeláberrek fénye világított át az utcáról szemlélők számára. Természetes, hogy a finom papírokkal, ragasztóanyagokkal mesteri fokon bánó, rutinos könyvkötőt bízták meg ilyen díszmunkák készítésével.

Különösen becsesek számunkra azon adatok, amelyek szerint a Szent Benedek Rend tihanyi apátsága az 1833. esztendő utolsó napján fizetett ki Gründlernek a Szent Ányos templom számára rendelt két misekönyv-kötésért nagyobb összeget: 30 forintot, majd a következő évtizedben is rendszeresen megbízták különféle kötetésekkel.⁴⁵ E díszes szerkönyv-kötéseket egyértelműen azonosíthatjuk a templom sekrestyéjében megőrzött misekönyvek között, mivel ekkoriban éveken keresztül csak e két misekönyv kötésére került sor (Vö. Függelék, könyvkötések jegyzéke: 1–2. sz. könyvkötés). E szerkönyvkötések jól példázzák, hogy

a tömeges, olcsó archívumi jegyzőkönyv-, tankönyv- és könyvtári könyvkötések rutinn munkája mellett olykor luxusigényeket⁴⁶ kellett kielégítenie a “compact”, vagy “Buchbinder” mesternek. A misekönyv-kötés általában tábláin is aranyozott, gazdagon díszített. A kötés ára gyakran eléri a krudában külföldről hozott nyomtatvány értékét, azt mintegy megduplázza.⁴⁷

1844-ből fennmaradt Gründler három autográf számlája, amelyet a megrendelő zirci ciszterci apátság, ill. annak elemi iskolája számára állított ki⁴⁸ (fordításuk: Függelék 1–3). Az első a könyvtár számára végzett könyvkötéseket sorolja fel, amelyeket 1843. április 15. és 1844. március 5. között készített.⁴⁹ Nyomtatott könyvek mellett kéziratos protokollumok, újság-évfolyamok kötési is szerepelnek a 377 tételes listán, valamint fogalmazó (“*konzept*”) írópapiros a titkárság számára. A tételek között szereplő 300 db “*vers*” feltehetőleg vallásos ének-, vagy verses imafüzet apró nyomtatvány lehetett papírborítóval. A végösszeg 128 váltóforint 50 krajcár. E számla a korabeli egységarak megállapítására is alkalmas forrás. A szerzőnévvel, könyvcímmel megadott tételek közül hatot sikerült a

könyvtár katalógusa alapján azonosítani, majd kikeresni az állományból. E könyvek tovább erősítették, szélesítették az azonosítási alapot Gründler készítményeinek meghatározásához. (4. ábra)

Franz Gründler könyvkötőmester végrendeletét 1845. március 15-én mutatták be a városi tanácsülésen⁵⁰, majd április 12-én kihirdették.⁵¹ A végrendeletből kiviláglik, hogy Gründler Ferenc Anna nevű, 1836. december 5-én elhunyt leányának férje Veinczerl György volt. Az ő gyermekeik Katalin és János. Gründler Éva nevű, 1836. február 11-én elhunyt másik lányának férje bizonyos Horváth Mihály volt. (Valószínűtlen, hogy Gründler Éva férje a református nemes Horváth Mihály könyvkötővel lett volna azonos, aki 1787-ben nyitotta meg jeruzsálemhegyi boltját és kötészettét.)⁵² Öt gyermekük rendre: Julianna, Magdaléna, Jozef, Eleonora és Károly. Minden unoka 200–200 váltóforintot örökölt. Gyámjuk történetesen szakmabeli: Vásonyi István 1. polétabeli református könyvkötő volt, aki a város tekintélyes polgáraként 1841–1846 között a város gyámtyai tisztét is betöltötte.⁵³

FÜGGELÉK

1. VeML. XI. 601/c. A Ciszterci Rend Zirci [...] Apátság gazdasági iratai. Vegyes gazdasági és egyéb iratok. Töredékes iratok:

Zirci könyvtári számlák 1824–1880. (Fordítás németből)

Számla

A kegyelmes apát és prelátnak úr, valamint a zirci konvent számára végzett könyvkötési munkákról az alábbi könyveket illetően:

1843. április 15.

Küchenmaister lelkész úr számára:

6 köteg⁵⁴ középszerű írópapiros 4 jegyzőkönyvhöz á 45 krajcár/köteg 4 fl. 30 xr.

2 db. nyolcadrét kötés, könyvgerinc és sarkok bőrrel bevonva á 45 xr. 1 fl. 30 xr.

2 db. negyedrét kötés, könyvgerinc és sarkok bőrrel bevonva á 1 fl. 2 fl. –

Április 23.

1 kalendárium díszesen aranyozott keménytáblás bekötéséért 5 fl. –

Július 5.

4 köt. *Allgemeine Zeitung*, negyedrét keménytáblás kötésben á 2 fl/köt. 8 fl. –

1 köt. *Carpzovi: Juris Eccl.*⁵⁵, folio erős fél-francia kötésben 4 fl. –

2 köt. *S. Lauren*, közepes folio fél-francia kötésben á 3 fl. 6 fl. –

3 köt. *Dionysi: Doctrina Temporum*, folio fél-francia kötésben á 3 fl. 9 fl. –

1 köt. *Wigant: Theologia Moralis*, folio fél-francia kötésben 3 fl. –

1 köt. Bárdosi: Supplementum Seefusiensis, negyedrészt fél-francia kötésben	1 fl.	36 xr.
10 köt. Sartori Kirchengeschichte, fél-francia kötésben á 1 fl.	10 fl.	–
5 köt. Fejer: Codex Diplomaticus ⁵⁶ fél-francia kötésben á 1 fl. 15 xr.	6 fl.	15 xr.
9 köt. Weissenbachs: Patrum Eccl. ⁵⁷ fél-francia kötésben á 1 fl. 6 xr.	9 fl.	54 xr.
3 köt. Zallingers: Philosophie, fél-francia kötésben á 1 fl. 6 xr.	3 fl.	18 xr.
4 köt. Leonhardt's Predigten ⁵⁸ , fél-francia kötésben á 1 fl.	4 fl.	–
9 köt. Ligorae Theologia ⁵⁹ . fél-francia kötésben á 1 fl.	9 fl.	–
3 köt. Ludonensis Philosophiae, fél-francia kötésben á 50 xr.	2 fl.	30 xr.
1 köt. Ackermann Libros Sacros ⁶⁰ , fél-francia kötésben	1 fl.	6 xr.
1 köt. Carpzovi Epistolarum ⁶¹ , fél-francia kötésben	–	50 xr.
1 köt. Balde Carmina Selecta, fél-francia kötésben	–	50 xr.
1 köt. Theoria Carmina, fél-francia kötésben	–	50 xr.
<u>Augusztus 6.</u>		
2 köt. Magyar Gazda 4 ^o egyszerű, kemény kötés címnyomással á 1 fl. 30 xr.	3 fl.	–
Alperjel úrnak:		
300 db vers különféle méretben, egybekötve	6 fl.	–
Füredi fürdővendégek listái, félkemény kötésben	–	15 xr.
<u>Szeptember 18.</u>		
1 köt. Öfl. Servis, ezüstözve	–	50 xr.
1844. Január 4.		
1 köt. [...] Szimbolik, fél-francia kötésben	1 fl.	15 xr.
2 köt. [...] á 18 xr.	–	36 xr.
Cermonial (?) úrnak		
2 köt. Protokollum félbörkötésben á 1 fl. 15 xr.	2 fl.	30 xr.
<u>Február 15.</u>		
Titkár úrnak 1 köteg középszerű írópapiros	1 fl.	15 xr.
<u>Március 5.</u>		
4 kötet Breviárium finom aranyozott metszéssel [...] bőrkötésben á 5 fl.	20 fl.	–
összesen	128 fl.	50 xr.

Veszprém, 1844. március 5.

Franz Gründler
könyvkötő mp

2. VeML. XI. 601/c. (uo.)

Számla

Konstant lelkész úrnak Zircen⁶²

1844. január 16.

6 köt. Normal, á 39 xr.	3 fl.	54 xr.
12 köt. [...] á 30 xr.	6 fl.	–
6 köt. [...] Biblia á 45 xr.	4 fl.	30 xr.
4 köt. kis [...] á 24 xr.	1 fl.	36 xr.
összesen	16 fl.	–

Veszprém, Január 16.

Franz Gründler
könyvkötő mp.

Hogy ezen fent meg irtt könyveket az oskola számára kézhez kaptam bizonyítom. Zirczen Martz. 10én 1844.

Konstant mp Lelkész

(Kifizetve)

3. VeML. XI. 601/c. (uo.)

Számla

*Konstant lelkész úrnak, Zirc
1844. január 26.*

*6 db. Német A.B.C. á 21 xr.
4 db. Magyar A.B.C. á 24 xr.*

*2 fl. 6 xr.
1 fl. 36 xr.*

Veszprém, 1844. január 26.

*Franz Gründler
(Kifizetve)*

könyvkötő mp

KÖNYVKÖTÉSEK JEGYZÉKE

A Gründler-kötészet készítményein előforduló 55 (ebből 6 minta tükörképben páros) kézi aranyozó szerzőszám (egyesbélyegző, sávozó és vonalzó) lenyomatának digitálisan retusált fényképét táblákon (7. ábra 1–31.; 8. ábra 32–55.) összesíthetjük. Az egyes kötések díszítmény-egyezései szolgáltatnak elsősorban alapot a kötécsoport alábbi jegyzékben szerepeltetésére, amely további kutatással bővíthető⁶³. A Laczkó Dezső Múzeum Adattárában elhelyezett könyvkötés-történeti adatgyűjtésünk tárgyleíró kartonjain a kötés-aranyozás-, vagy vaknyomás díszítmények fotói, ill. ceruzalevonatai mellett nyíllal bejelölve a kérdéses motívumot, feljegyeztük az eddig megismert, azonosított kötésanalógiák rövidített cím-, évszám-, lelőhely adatait. A díszítmények előfordulásának pusztá ténye mellett számos egyéb momentum megerősítheti a mesterazonosság feltételezését. Ilyen elsősorban a díszítmények kompozíciója a táblasíkon, ill. a gerincfelületen; az egyes bélyegzők, motívumok párosítása. Meghatározó, megerősítő adat továbbá pl. a könyvkötő által alkalmazott előzékpapírnak a könyvkötéssel azonos kora, ill. az előállító papírmalom közeli helye (amit a mester vízjelben szereplő monogramja és más jegyek alapján határozhatunk meg). A sajátos, egyéni színválasztás a könyvtest metszés-felületénél, az előzékpapír és oromszegő típusának, színének megválasztása szintén figyelemreméltó, meghatározó jegy lehet. Franz Gründler könyvkötéseinek a kordivat nyilvánvaló követése mellett megnyilvánuló ilyen sajátosságai a következők: A legtöbbször világos-barna kötésborító bőr gyakori felülzínezése feketére, vagy sötétbarnára a gerincfelületen, vagy csak a láb- és fejoromnál. Tábladíszítő aranyozásnál a táblasarkokban egyenes határvonalú, háromszög területű kitöltés, mérvesség a kompozíció megtervezésében. Képzett vésnök specialisták által készített, kiforrott ízlésű díszítőszerszámok mellett diletáns, kevésbé finom kivite-

lezésű bélyegzők alkalmazása. Különleges vonzalom egyes élénk és világos színek (citromsárga, zöldessárga, világos zöld) használatához metszéstfestésnél.

Az alábbi jegyzékben az eddig megismert Gründler-készítmények leíró listáját közöljük. A tételek végén utalunk a díszítőszerszám-kollekciót összegző képtáblák tételszámaira, megadva, mely díszítmények szerepelnek az egyes könyvkötéseken.

1. Missale Monasticum [...] sub regulam S. S. P. Benedicti [...] Venezia, 1760.

Bencés apátság könyvtára, Tihany. A Szűz Mária és Szent Ányos templom sekrestyéjéből.

237 x 334 mm kötéstáblájának fekete, mesterségesen barkázott bastarde bőrkötése vonalzó- és egyesbélyegző aranyozással díszítve. Táblaéle is aranyozott. Gerincének címezője sötét olajzöld színezésű. Előzékpapírja zöldes tónusú, szürkén csíkozott alapú márványozással festett. Repülőlapjának vízjele: “C. HELLER / IGLAU” jelzetű, postakürtös koronás címerpajzssal. A kötés Franz Gründler munkája az apátság kiadási-bevételi jegyzőkönyvének 1833. december 31-i bejegyzése alapján (VeML XI. 607), ára 15 vforint volt. (1. ábra) Kötésdíszítő motívumok: 7–8. ábra 2, 3, 4, 11, 16, 23, 24, 25, 46, 48, 51, 54. sz.

2. Missale Monasticum [...] sub regulam S. S. P. Benedicti [...] Venezia, 1765.

Bencés apátság könyvtára, Tihany. A Szűz Mária és Szent Ányos templom sekrestyéjéből.

Possessor bejegyzés az előzéktükron.: “Ecclesiae Tihaniensis Ord. J. P. Bened. Ex eadem Ecclesiam Öreg-Lakiensem cum obligatione aliquando restituendi translatum”. 237 x 334 mm kötéstáblájának fekete, mesterségesen barkázott bastarde bőrkötése vonalzó- és egyesbélyegző aranyozással díszítve. Táblaéle is aranyozott. Gerincének címezője sötét olajzöld színezésű. Előzékpapírja zöldes tónusú márványozással festett. Előzék repülőlap előtti szennylap papírjának

vízjele (készítésének éve): "L 1831" megerősíti a kötés készítésére vonatkozó adatot. Könyvtest metszése poncolt és aranyozott. Oromszegője kék és fehér dupla szállal varrt. Franz Gründler munkája az apátság kiadási-bevételi jegyzőkönyvének 1833. december 31-i bejegyzése alapján (VeML XI. 607), ára 15 vforint volt. Díszítmények: 7–8. ábra 2, 3, 4, 11, 16, 23, 24, 25, 46, 48, 51, 54.

E két kötésen szereplő bélyegzők (a 16. sz. kivételével) már 1770–1808 közötti években készült veszprémi könyvkötéseken is előfordulnak. E díszítőszerszámokat Gründler egy előd hagyatékából vásárolhatta fel, illetve tőle később a családba került utódok szerszámöröklés révén szerezték meg és használták Veszprémben még az 1850-es évek során is. Emlékeztetőül: Gründler veje, Bucskó Ignác is könyvkötő, akárcsak majdan utóbbinak veje; az 1847–1870 között tevékenykedő Ludwig Georgi mester. A felvásárolt, ill. öröklött szerszámkészlet használatának bővülő, teljes kötécsoportja, a díszítőszerszám-készlet alkalmazásának időbeli intervalluma jóformán egy évszázadra kiterjed (1770–1860).

A Franz Gründler (és segéde) által készített könyvkötések díszítmény-készletének egyes elemei például a következő korábbi (Franz Xaver Baumaister veszprémi katolikus könyvkötőmesternek⁶⁴ tulajdonítható) kötések fordulnak elő:

A Veszprémi Mészáros Céh rendszabásai. Veszprém, é.n.

Laczkó Dezső Múzeum Adattára, Céhtörténeti Gyűjtemény. Ltsz.: 73.2.1. Kézirat. A mészáros céh jegyzőkönyvében (Ltsz.: 70.152.1) szereplő mesternevek előfordulásának intervalluma alapján a rendszabások aláírására (új díszkötésű üres könyvbe írt rögzítésére) kb. az 1790–1805 közötti időszakban kerülhetett sor. Táblája 230 x 280 mm, gazdagon aranyozott, vörösésbarna egészsbőrökötés. Dúcnyomott előzékpapírjának repülőlapja és a könyvtest papírja azonos; a csehországi Kottenschlosban készült, de magyar címeres vízjellel. Díszítőszerszám egyezés a két tihanyi miscskönyvvel a 48.

Fuxhoffer József.: Monasteriologia Regni Hungariae I. Veszprém, 1803.

Érseki Könyvtár, Veszprém. Koller-gyűjtemény. Jelzete: 13482. Táblája 210 x 348 mm, zölddel márványozott barna egészsbőrökötés, gerincén fekete felülfestés mályvaszín címkével. Vörös metszés, zöld és vörös dúcra nyomott előzékpapír, zöld/fehér oromszegő. Díszítőszerszám egyezés: 8. ábra 37, 41.

Diarium comitiorum Regni Hungariae 1812. Veszprém, 1812.

Laczkó Dezső Múzeum Könyvtára, Veszprém. Műemléki Könyvtár állomány, ltsz.: L-579. Poss.: "Bibl. Seminar. St. Annae Wp." Folio egészsbőrökötés. Díszítőszerszám egyezés: 7–8. ábra 5, 22, 24, 26, 41, 54.

Szegedi Róza emlékkönyve tokban, 1798.

Sümegei Múzeum, lt. sz.16.328/a-b D[arny]. Táblája 190 x 118 mm, kipréselt barkázatú (bastarde) egészsbőrökötése sötétzöld, aranyozott (táblaéleken is). A védőtök bélése kettős dúcra zöld és vörös színnel nyomott (ún. *imprimé*). Zöld selyem jelzőszalaggal. Könyvtestének postapapírja C. HONIG vízjelű osztrák készítmény. Arctábláján R. S. monogrammal, a háttáblán 1798 évszámmal. Díszítőszerszám egyezés: 7–8. ábra 5, 11, 26, 41.

XII. sz. Keresztelési Anyakönyv 1806–1844.

Szent Mihály bazilika plébániája, Veszprém. 250 x 385 mm táblán vörösésbarna egészsbőrökötés aranyozva. Oromszegője elveszett, metszése aranyozott és poncolt. Másodlagos kötésjavításkor felhasznált gyári szürke előzékpapírral kötve. Díszítőszerszám egyezés: 48.

Ez utóbbi díszkötés egy évvel azelőtt készült (1806), hogy az idős Fr. X. Baumaister veszprémi könyvkötő mester (†1808) alkalmazott legényének, Anton Rundlnak átadta volna iparát. Rundl 1807-ben önállósulván azonnal letelepedési engedéllyel fordult a városhoz.⁶⁵ Feltehetőleg Rundl ekkor még élő idős mesterének díszítőszerszámait használhatta. Baumaister fia, Jozef is könyvkötő lett, aki 1785–1788 között Horváth Mihály jeruzsálemhegyi műhelyében dolgozott⁶⁶, de kevésbé valószínű, hogy megkapta volna apjától (mint megelőlegezett juszt) annak szerszámkészletét. Az ifjabb Baumaister nem önállósulhatott Veszprémben, ezért 1788-ban letelepedési engedélyt kért Székesfehérváron, ahol akkoriban csupán egy könyvkötő működött.⁶⁷ Sikerült ott megkapaszkodnia, 1806-ban nyomdabizományosi adat jelzi működését.⁶⁸ Ebből következik, hogy a más városban önállóvá lett Jozef Baumaister hamarabb volt kénytelen szerszámkészletet vásárolni, mintsem megörökölhette volna apját. Az elhalt mesterek személyes tulajdonát képező szerszámok egyébként jog szerint az árvákra, ill. a mesterözvegyekre öröklődtek, akik ezt értékesíthették is. Ha egy özvegy szakmabelihez ment férjhez, akkor új férje átvette (majd bővíthette) e műhely-fölszerelést. Valószínű, hogy Fr. X. Baumaister 1808-ban bekövetkezett halálakor Franz Gründler vásárolta meg a

díszítőszerszámokat az örökösöktől, nem pedig Anton Rundl. Ezzel a feltételezéssel magyarázható Fr. X. Baumaister és Gründler kötésének díszítmény-egyezése. A kérdéses XVIII. század-végi kötéscsoporthoz a példák számát fölöslegesen szaporítanánk.

Gründler által később alkalmazott azon szerszámok, amelyek előfordulnak korábban Veszprémben (Baumeisterhez köthető kötéscsoportban): 7–8. ábra 1 – 5, 11, 22 – 31, 35 – 48, 51, 53 – 54.

Az 1. és 2. sz. tihanyi Missale mellett további, bizonyosan Franz Gründlernek tulajdonítható kötések:

3. *Missale monasticum [...] sub regulam S. S. P. Benedicti. [...] Venezia, 1765.*

Bencés Apátság könyvtára, Tihany. A Szűz Mária és Szent Ányos templom sekrestyéjéből. Possessor bejegyzés az előzéktükörön: “Ecclesiae Tihaniensis Ord. S. P. Ben. [1]780”. Táblája 235 x 322 mm, sötét olajzöld bastarde (símára nyújtott barkájú) egészsbőr kötése hullámvonalas vaknyomó dúccal átlós sávokban barkázva, vonalzó- és egyesbélyegző aranyozással díszítve. A könyvtest metszésfelülete sötétkék festésű, oromszegője mintás vászonnal burkolt spárga. Előzékpapírja két magasnyomó dúccos rózsaszín és zöld színű mustrával nyomott ún. *imprimé*. Díszítmények: 7–8. ábra 2, 11, 37, 39, 40, 44, 48, 53.

4. *Missae in agenda [...] defunctorum. Buda, 1780.*

Bűnbánó Mária Magdaléna prépostsági plébánia-templom, Felsőörs. 250 x 265 mm méretű, világosbarna egészsbőr kötésű táblája egyesbélyegzőkkel és sávzóval “aranyozott”. A díszítményeket valójában ezüstözte a mester, majd sáfránysárga színű lakkal fedve érte el az aranyozás illúzióját. (Ez a kézműves díszítőtechnikai fogás előfordul a korabeli díszítőszobrászok, képkeretkészítők, óraművesek gyakorlatában is, mint aranyozás-utánzás.) A símára hengerelt, ún. bastarde kötésbőr vaknyomott hullámvonalas klisékkel rácsozatszerűen “barkázott”. Hat bordára fűzött, díszítetlen fehér előzék-papírú könyvtestének oromszegése nincs, metszésfelülete aranyozott. Díszítmények: 7–8. ábra 5, 37, 38, 53.

5. *Missale Romanum. Venezia, 1779.*

Bűnbánó Mária Magdaléna prépostsági plébánia-templom, Felsőörs. Táblája 235 x 328 mm, vörösesbarna aranyozott egészsbőrökötés. Öt bordára fűzve, két dúcrról vörös és kék színnel nyomott *imprimé* előzék-papírral. Kötését megközelítőleg datálja előzéke repülőlapjának F. G. monogramos papírja, melyet Franz Gebhardt papírmalom-bérlő mester merített Solyban (működése: 1807–1816)⁶⁹. Metszése poncolt, aranyo-

zott, oromszegése zöld bőrral borított. A gerinc bordaközi mezőinek sarkaiban alkalmazott bélyegző szerepel pl. az 1833. évi (fekete) tihanyi misekönyvkötésen is. Díszítmények: 7–8. ábra 4, 41, 43, 47, 53, 54.

6. *Missale Romanum. Venezia, 1741.*

Bűnbánó Mária Magdaléna prépostsági plébánia-templom, Felsőörs. Táblája 260 x 350 mm, világosbarna egészsbőr kötése aranyozva. Könyvtest 5 bordára fűzött, metszése a sarkok felé foltban aranyozott, középen sötétkék fésűs márványozással színezett. Előzéke két dúcrról sötétkékkel és feketével nyomott *imprimé*. Oromszegője az előzék-papír anyagával burkolt spárga. A táblaaranyozás bélyegzői összekapcsolják a zöld kötésű 1833. évi tihanyi misekönyvvel, ill. korábbi veszprémi (Baumeister) készítményekkel. Díszítmények: 7–8. ábra 29, 37, 38, 44, 53.

7. *Canon Missale Pontificalis [...] Venezia, 1765.*

Káptalani Könyvtár, Veszprém (BCW). Jelzete: 5056. Táblamérete 275 x 416 mm, élein is aranyozott vörös szattyánbőrrel kötve. A háttábla kompozíciója is azonos. Előzékének papírja zöldes tónusú márványozott festéssel díszített, F. G. monogramos repülőlapjának készítője Franz Gebhardt sólyi mester. Oromszegője duplán varrott zöld és fehér szállal, metszése poncolt és aranyozott. Díszítményei: 7–8. ábra 22, 24, 27, 37, 43, 44, 53.

8. *Missale Romanum [...] Venezia 1827.*

Utólag befűzéssel kolligálva: *Missale Sanctorum [...] Dioecesis Wespriemiensis*. Wien, 1880. Káptalani Könyvtár, Veszprém, jelzete: BCW 628. Folio (250 x 340 mm) egészsbőrökötés, táblán és táblaélen is aranyozva. 5 valódi bordára fűzött könyvtest poncolt, aranyozott metszéssel. Oromszegője selyemszállal készült. Két dúcrról nyomott *imprimé* előzék-papír. A kötés 1827 körüli. Díszítményei: 7–8. ábra 6, 20, 23, 24, 31, 33.

9. *Missae in Agendi Defunctorum [...] Venezia, 1779.*

Káptalani Könyvtár, Veszprém, jelzete: BCW 640. Folio (240 x 320 mm) barkázott fekete fényes egészsbőrökötés, aranyozva. Keskeny gerince és táblaélei díszítetlenek. Citromsárga metszéspfestés, világoskék velinpapír előzékének vízjele “R CH” monogram háromlevelű lóhere motívummal. A dupla merítőszita miatt bordarajzolat nélküli, ún. velinpapír. Ez a papírfajta Magyarországon csak 1810 körül terjedt el; a sólyi papírmalom legkorábbi ismert velinpapírja 1814 körüli.⁷⁰ Díszítményei: 7–8. ábra 1, 29, 34, 38, 46.

10. *Protocollum ab Anno 1703 usque 1730 [kerez-
teltek], 1711 – 1728 [házasultak]*

Szent Mihály bazilika plébániája, Veszprém. 1. sz. ártírt (másolati) jegyzőkönyv és anyakönyv. 265 x 295 mm táblán félbörkötés, sárga keményítős festékekkel magába-nyomott borítópapírral. Az előzék és a könyvtest anyaga azonos: F. G. monogramos vízjelű papírját Solyban merítette Franz Gebhardt 1808–1816 között. Díszítménye: 8. ábra 38.

11. *Pápai szűcs céh rendszabásai, 1844.*

Laczkó Dezső Múzeum Adattára, Veszprém. Ltsz.: 69.172.1. Táblája 270 x 420 mm rongykarton, kötése barkázott fekete bastarde juh egész bőr aranyozva. Díszítményei: 7–8. ábra 27, 28, 42, 46, 55.

12. *Missale Romanum. Venezia, 1745.*

Szent József templom, Kislőd. Jelenleg a Plébánia gyűjteményi kiállításában. Tábla: 320 x 235 mm, fényes fekete bastarde egész bőr kötése aranyozva. A 4 valódi bordára fűzött könyvtest előzéke sötétbarna, mályva és okker színekkel márványozott. Zöldesfehér repülőlapja Solyban Franz Gebhardt által merített papír, vízjele F. G. monogram a magyar címerrel (1808–1819). Citromsárga metszést festés, vörös vászonnal borított oromszegő. Zöld jelzőszalagok. Díszítményei: 7–8. ábra 22, 23, 46, 47, 49, 52.

13. *Missale Romanum ex decreto [...] Clementis VIII et Urbani VIII. Venezia, 1821.*

Szent József templom, Kislőd. Jelenleg a Plébánia gyűjteményi kiállításában (3. kép). Folio fényes fekete bastarde egész bőr kötése aranyozva, 4 valódi bordára fűzött könyvtest, fehér előzékpapírral. Zöld paszmányműves jelzőszalaggal. Piros selyemmel burkolt oromszegés, Gründlerre jellemző élénk citromsárga metszést festés. Díszítménye: 7–8. ábra 32, 33, 47, 49, 52.

14. *Missale Cisterciense [...] Paris, 1729.*

OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc (volt ciszterci apátsági könyvtár), jelzete: 24153. A 230 x 355 mm tábla sötétbarna bastarde egész bőr kötése aranyozva (2. kép). A tábla síkja átlósan hullámvonalas vaknyomott sávokkal barkázott. Táblaszáron és sarkokban aranyozott díszítéssel. Két áttört sárgaréz kapcsát nitelt vas szögekkel rögzítették. 5 valódi bordára fűzött, vörös metszést festésű könyvtestének előzéke kék és vörös dúcnyomott. Repülőlapjának papírja Solyban készült 1807–1816 között; vízjele a magyar címer Franz Gebhardt papírmolnár F. G. monogramjával. Oromszegője dupla, fakult aranyszín szállal varrt. Díszítményei: 7–8. ábra 8, 24, 39.

15. *Carpzo, Johann Benedictus: Jurisprudentia Ecclesiastica III. Lipsiae, 1708.*

OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc (volt ciszterci apátsági könyvtár), jelzete: 58741. Gründler 1843. július 5-én számlázta 4 váltóforint értékben a zirci konvent számára, mint erős "fél-francia" kötést. 210 x 330 mm táblaméretű, sötétbarnával márványozott félbőr kötésben, kék-vörös márványozott festésű borítópapírral. Gerincén a láb- és fej-oromnál barnás feketére festve. A könyvtestet 4 befűrésztel zsinnegbordára fűzte, így a gerincfelület sima, mozgó gerinclemezzel kötött. Metszése citromsárga festésű, oromszegője zöld vászonnal burkolt spárga. Két dúcraól zöld és vörös színnel nyomott mustrajú "imprimé" előzékpapír. Díszítmények: 7–8. ábra 17, 25, 27, 30, 31, 48.

16. *Weissenbach, Joseph: Eloquentia Patrum Libri XIII. Vol. I. Aug. Vindelicorum, 1775.*

OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc (volt ciszterci apátsági könyvtár), jelzete: 25263. Gründler 1843. július 5-én számlázta 1 váltóforint és 6 krajcár értékben a zirci konvent számára, mint erős "fél-francia" kötést. 123 x 190 mm táblaméretű barna márványozású félbörkötés, kék-vörös márványozott borítópapírral. Sima, mozgó gerincén a címező kékeszöld papír. Metszése citromsárga festésű, oromszegője zöld vászonnal burkolt spárga, jelzőszalagja zöld selyem. Két dúcraól zöld és vörös színnel nyomott mustrajú "imprimé" előzékpapír. Díszítmények: 17, 23, 25, 27, 29, 30, 31.

17. *Leonhard, Johann Michael: Christenlehren zum gebrauch bey dem Katolischen Religion-Untersichte 1–2, 3, 4. Wien, 1816.*

OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc (volt ciszterci apátsági könyvtár), jelzete: 4352 – 4354. Gründler 1843. július 5-én számlázta ezt a három kötetet összesen 4 forint értékben a zirci konvent számára, mint erős "fél-francia" kötést. 110 x 192 mm táblaméretű márványozott félbörkötések, zöldes-szürke alaptónusú márványozott borítópapírral. Gerincén a fej- és láborom feketére színezett, egykor mályvaszín papírcímkeje okkersárgára fakult. A gerincen alkalmazott sávvezők (filéták) Gründler-kötésen kizárólag itt fordulnak elő. Ennek indoka ismeretlen. Legfőljebb azt tételvezetnénk föl, hogy egy saját díszítőszerzőségeit alkalmazó vándorlegény köthette be, aki átmenetileg Gründler műhelyében tartózkodott volna. Egy dúcraól zölddel nyomott az előzék papírja. Metszést felülete festetlen, oromszegőjének fehér zsinórja házilag spirálisan körbe van fonva zöld cérnával.

18. Ligorio, Alphons de: *Theologia Moralis. Tom. I. Mechliniae, 1822.*

OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc (volt ciszterci apátsági könyvtár), jelzete: 27545. Gründler 1843. július 5-én számlázta 1 forint értékben a zirci konvent számára, mint erős "fél-francia" kötést. 100 x 162 mm táblájú kékeszöld félbörkötés, kék-vörös márványozott borítópapírral. Három befűrészt zsinégbordára fűzve. Mozgó gerinclemez, narancsvörös címke. Citromsárga metszést festés, zöld vászonnal borított oromszegő. Két dúcra zöld és vörös színnel nyomott mustrájú "imprimé" előzőkpapír. Díszítmények: 7–8. ábra 17, 23, 25, 27, 30, 31.

19. Jahn, Johann: *Introductio in Libros Sacros Veteris foederis [...]. Wien, 1825.*

OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc (volt ciszterci apátsági könyvtár), jelzete: 25259. Johann művét átdolgozta Ackermann, J.; a számlán és a kötésgerincen ezért szerepel ez utóbbi név. Gründler 1843. július 5-én számlázta 1 forint 6 krajcár értékben a zirci konvent számára, mint erős "fél-francia" kötést. 125 x 205 mm táblán barna tunkolt festésű félbörkötés, gerincfelülete egyenletes sötétbarna, címkepapírja zöldeskék. Kék-vörös márványozású borítópapírral. Citromsárga metszést festés, zöld vászonnal borított oromszegő. Két dúcra zöld és vörös színnel nyomott mustrájú "imprimé" előzőkpapír. Díszítmények: 7–8. ábra 17, 25, 27, 29 – 31.

20. Möhler, J. A.: *Lehrgegensätze zwischen den Katholischen und Protestanten. Mainz, 1835.*

OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc (volt ciszterci apátsági könyvtár), jelzete: 26883. Táblája 125 x 210 mm, világosbarna márványozott félbörkötés kobaltkék színű márványozott borítópapírral. Gerincén fej és láboromnál sötétbarnára festett, címkéjének papírja világos krómzöld. Lábnál "1836" évszámmal datált! Zöldes-sárga metszést festés, kék-fehér mintás vászonnal borított oromszegő. Két dúcra zöld és vörös színnel nyomott mustrájú "imprimé" előzőkpapír. Repülőlapjának ciszterci címerrel és "ZIRCZ" felirattal készült vízjelű papírját Solyban merítették Joseph Haas (Nyúl József) mesterbérle idején⁷¹. Díszítmények: 7. ábra 19, 23, 27, 30.

21. Szent Ágoston [...] vallomásai XIII. Pongrácz J. fordításában. Veszprém, 1842.

Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém. Helytörténeti Gyűjteményi jelzete: 100. A. 95. Táblája 110 x 165 mm, tunkolt festésű félbörkötés, gerincfelülete egyenletesen sötétbarnára festett. Borítópapírja

sárga-barna-vörös színekkel sávokban márványozott. Díszítmények: 7–8. ábra 3, 9, 46, 50.

22. Tarczy Lajos: *Természettan. I. Pápa, 1838.*

Dunántúli Református Egyházkerület Könyvtára, Pápa. Jelzete: F. II. 1148. Negyedrétt, barnult fehér félbörkötésének gerincén vaknyomás és aranyozás. Címkei sötétvörösek. Narancsvörös-fekete márványozású, fényes gyári borítópapír. Fehér előzők, citromsárga metszést festés. Díszítmények: 7–8. ábra 7, 12, 14, 25.

23. Zsoldos Ignác: *A' szolgabírói hivatal. Pápa, 1842.*

Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém. Helytörténeti Gyűjtemény. Jelzete: 347 Z 90. Zöld egésvászonnal kötésborítású vaknyomott táblája 210 x 130 mm. Gerincén a bordautánzó osztásvonalak aranyozottak. Zöldesfehér merített papír előzők. Befűrészt két zsinégbordára fűzött könyvtest. A gerincfelület (hát) vékony vászonnal lekasírozva. Oromszegő nincs. Vörössel fröcskölt metszés. Díszítmények: 7–8. ábra 6, 7, 18, 19.

Végül az alábbi két könyvkötést azért érdemes példaképp közölni, mert jól mutatják, hogy Gründler mester halála után kötéseinek jellegzetes, gyakran alkalmazott bélyegzőivel továbbra is találkozhatunk, de már az utód, új szerszámtulajdonos korszerűbb ízlésű kötésdíszítő kompozícióinak eszközeként. Az 1846-ban és 1848-ban datált alábbi két kötésmélt már Gründler unokájának férje, Ludwig Georgi munkája, aki a következő évtizedben folyamatosan kapott megrendeléseket a zirci ciszterci könyvtártól. Hozzá kell tennünk, hogy az 1835–1845 közötti utolsó évtized produktumainál már inkább az alkalmazott legényt, a vej Buczkó Ignácot tarthattuk az elaggott Gründler által számlázott könyvkötések készítőjének. (Georgi mester Zircen, Veszprémbe és másutt megőrzött készítményeinek bemutatása a jövő feladata.)

Schwarz, Franz Joseph: *Neue Untersuchungen über [...] Evangelien. Tübingen, 1844.*

OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc (volt ciszterci apátsági könyvtár), jelzete: 26092.

130 x 205 mm táblán sötétzöld bastarde, nyújtott barkájú félbörkötés, borítópapírja sárga alapon fekete és vörös színnel márványozott. Barnával fröcskölt metszés, zöld vászonnal burkolt oromszegő. Előzőke velin karton. A gerinc alján "1846" évszámmal. Díszítménye: 8. ábra 48.

Scholz, J. M. *August: Einleitung in die Heiligen Schriften III. Leipzig, 1848.*

OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc (volt ciszterci apátsági könyvtár), jelzete: 26130.

133 x 210 mm táblán fényes sötétbarna bastarde,

nyújtott barkájú félbörkötés, keményítős nyomott technikájú barna borítópapír. Metszése festetlen, oromszegője fényes zöld vászonnal burkolt. Előzéke vastag, repülőlapja vékonyabb fehér gyári papiros. Díszítménye: 8. ábra 48.

JEGYZETEK

RÖVIDÍTÉSEK

MOL = Magyar Országos Levéltár

VeML = Veszprém Megyei Levéltár

BOGDÁN = BOGDÁN I.: Papírkészítőink mesterségzavai, 16–19. század. MTESz Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület Papíripari Hagyományok Védelmét Szervező Bizottságának Közleményei 2. Budapest 1979

BRODSZKY 1940 = BRODSZKY F.: A Veszprémi Harmónia története. Veszprémvármegyei Füzetek 2. Veszprém 1940

DOMONKOS 1997 = DOMONKOS O.: A luxusiparok történetéhez. Luxusiparok. Válogatás a IX. Kézművesipartörténeti Szimpózium előadásából. (Szerk. Horváth S. – Szulovszky J.) Budapest – Veszprém 1997. 7–12.

HOGYA 1987 = HOGYA Gy.: Öt nemzedék a könyvkötészet szolgálatában. A Georgiak Veszprémben. Veszprém 1987

HUDI 1990 = HUDI J.: A veszprém megyei sajtó kezdetei 1788–1847. Limes 1990/2. 77–90.

HUDI 2000 = HUDI J.: A veszprémi polgárság könyvkulturája a 18–19. században. Történelmi Szemle 42. 2000/1–2. 91–113.

HUDI 2004 = HUDI J.: Ethey István veszprémi könyvkötő tevékenysége (1747–1760). Acta Papensia 2004/1–2. 1–12.

JÓZSÁNÉ HALÁSZ 1999 = JÓZSÁNÉ HALÁSZ M.: A magyarországi könyvkötőcéhek történetéből. Tanulmányok a kézműipar történetéből. (Szerk. Csiffáry G. – Dóka K. VEAB) Veszprém 1999. 353–394.

KÁLLAY 1988 = KÁLLAY I.: Fehérvár regimentuma 1688–1849. Fejér Megyei Történelmi Évkönyv 18. Székesfehérvár 1988

KONCZ 1989 = KONCZ P.: A sólyi papírmalom (1790–1851). MTESz Papíripari hagyományok 19. Budapest 1989

KONCZ 1995 = KONCZ P.: Könyvkötések Pápáról a 18–19. századból. Acta Musei Papensis 5. 1995. 237–245.

KONCZ 1992 = KONCZ P.: Könyvkötők a 18–19. századi Veszprém megyében. Magyar Könyvszemle 1992/4. 332–346.

LUKCSICS–PFEIFFER 1933 = LUKCSICS P. – PFEIFFER J.: A veszprémi püspöki vár a katolikus restau-

ráció korában. A veszprémi egyházmegye múltjából 1. Veszprém 1933

PFEIFFER 1987 = PFEIFFER J.: A Veszprémi Egyházmegye történeti névtára (1630–1950). München 1987

POGÁNY 1959 = POGÁNY P.: Folklor és irodalom kölcsönhatása. A régi váci nyomda működése nyomán I. Budapest 1959

RAJCZI 1992 = RAJCZI P.: Series parochorum. A Veszprémi Egyházmegye névtára 1992. Veszprém 1992

¹ JÓZSÁNÉ HALÁSZ 1999

² KONCZ 1992; KONCZ 1995

³ HUDI 1990; HUDI 2000. 102–105, 112.

⁴ VeML. IV. 482. Veszprém vármegye felekezeti anyakönyvi másodpéldányainak gyűjteménye. Veszprémi r.k. anyakönyv 1845

⁵ VeML XV. 15. Mikrofilmgyűjtemény: Veszprém megye r.k. anyakönyvei. Veszprém (A.151.) Az 1759–1762 közötti időszakban az újszülöttek, kereszteltek között nem található rá utaló bejegyzés, amelynek egyszerű oka, hogy Gründler nem Veszprémben született.

⁶ VeML IV. 482. 1829. március 6.: Michael Löv és Margaretha Svartz gyermeke, Leopoldus Gamelli Josephus keresztszülei: Franz Gründler és Barbara Gründler, valamint Lepold és Rosalia Braun. 1829. november 25-én Franz Köchler és Eleonora Eisenhütl házasságkötésének tanúi Franz Gründler és Mathias Purger stb.

⁷ VeML XV. 15. Mikrofilmgyűjtemény A.151. 1828 utáni adatokra: VeML. IV. 482. Veszprémi r.k. anyakönyvi másodpéldányok.

⁸ VeML V. 102/h. Veszprém város tanácsának iratai. Adóalapösszeírások. Az adózó lakosság összeírása polétánként. 1815. A hatodik polétában lakó "Krindler" 40 krajcárt fizetett.

⁹ HUDI 2004. 1–12.; továbbá HUDI 2000. 103.

¹⁰ A tűztorony szomszédságában a 31. sorszámra regisztrálta: Conscriptio dominalis civitatis episcopalis Weszprém in anno 1749. Közli: LUKCSICS–PFEIFFER 1933. 123. Az itt közölt telekrajz rekonstrukción (122.) a 31. sz. ház helyének bejelölése csupán feltételezés! Más forrás a könyvkötő házat a vármegyei börtönök szomszédságában említi: Protocollum Epsicopale 1754–1756. Tom. XII. p. 600–601. Közli LUKCSICS–PFEIFFER 1933. 114. Mintegy évtized múltán hasonlóan homályos meghatározást nyújt: "...amint az Piarczra az közönsé-

- ges út fel mégyen, nem régen épített Kovács Méhel, és Etei István Compactor háza között Vár oldal felől lévő partból az földet, követ...” Tumler György levelének másolata. In: *Conscriptiones et Acta Bonorum Episcopaliū 1745–1762*. 270. Érseki Levéltár, Veszprém. Az Ethey-ház lokalizálásához ugyanezen beadványnak a Veszprém Megyei Levéltárban, a Tumler család iratai között található példányából idéz HUDI 2004. 2.
- ¹¹ VeML V. 102/h. “A 2dik Fertálnak Conscriptioja [...] 1827. március 12. Jeruzsálem-hegyi, a’ Piacz és Szabad utcának Napnyugoti részén való egész a Séd vizéig. [...] 403. Kringler Ferenc könyvkötő”. Az épület lokalizálását megközelítőleg segítheti, hogy a közeli 410. sz. épület “káptalani ház, volt ispita” vagyis kórház, v. menhely.
- ¹² VeML V. 102/h. Állami adóalap összeírás, 1830. Ugyanezen összeíráshoz mellékelte kiegészítő listán, amelyet Vázsonyi István könyvkötő városi kiküldötként készített az 5–6. polétában: Gründler Ferenc könyvkötő személye adóra nem alkalmas, 16 évesnél idősebb vele élő fia 1, leánya vagy szolgálója 1 fő, háza és mestersége 3. adóosztályba sorolt, utóbbi után 4 forintot fizet.
- ¹³ VeML IV. 482. Veszprémi r.k. anyakönyv, házassultak. 1830. február 1.
- ¹⁴ Szent Mihály Bazilika Plébánia, Veszprém. IV. sz. Anyakönyv. 1755. június 15. Szerényi halálának időpontja 1754. október 6. a halotti anyakönyv szerint, tehát az özvegy nem tartotta be a gyászévet. Szerényi György 1747-ben még Veszprém-ben adózott, de már 1748-ban Székesfehérváron kért letelepedési engedélyt, ahol polgárjogot kapott, de “nem tudott gyökeret eresztetni”. KÁLLAY 1988. 316.
- ¹⁵ HOGYA 1987. 10–11. A szerző csak feltételezte az anyós, Gründler Borbála “rokonságát” apjával, Gründler Ferencel, akit tévesen úgy említ, mint aki Georgi Veszprémbe érkezésekor még élt volna. Georgi kötelességeinek feltérképezése folyik, lehetőleg katalógusszerű közlése terveink között szerepel.
- ¹⁶ VeML V. 102/h. 1838. évi adóösszeírás. A polétaösszeíráshoz csatolt külön jegyzékben, amelyet adókivetés-rovattal láttak el, a Vármegye Háza utáni harmadik házban írták össze “Grindler könyv kötöt”, aki háztulajdona után 1, mestersége után 2/4 egységnyi adót fizetett.
- ¹⁷ VeML V. 102/h. 1843. évi állami adóalap-összeírás.
- ¹⁸ VeML V. 102/h. 1815. Az adózó lakosság összeírása polétánként. A 2. polétában 18. sorszámon szerepel, 1 forintot fizetőként.
- ¹⁹ VeML V. 102/h. 1822. évi adóösszeírás. Második poléta 23. 1825-ben a város “napkeleti részében” lévőként jellemzett 2. poléta 24. sorszámú épületében írják össze bérelt boltját. Lakása ugyanakkor a 4. polétában 210. sorszámon szerepel Gyenei Mihály katona házában. Őt esztendő múltán Németh János 6. polétabeli házában bérlő lakója, aki személye után egy, mestersége után 1/4 forintot fizetett az állami adóalap-összeírás szerint. 1832-ben az állami adóalap-összeírásban az első poléta alanyai között regisztrálták: “Thil János könyvkötő – semmije nincsen”. Nyilvánvalóan nem önállóan, hanem alkalmazott legényként gyakorolhatta mesterségét. Lakását 1838-ban az első poléta 66. szám alatt írták össze. Mestersége üzése után 1/4 egységnyi adót vetettek ki rá ugyanakkor a 8. polétában. Keresztnev nélkül, csak mint “Till könyvkötő” szerepelt háztulajdon nélküli zsellér bérlőként a 8. polétában (azon belül azonosíthatatlan házsám alatt) már az 1815. évi összeírás 5. számú listáján is. A poléták értelmezése, határa, a jegyzékek összeállítás az időben változó, az összeírások egyeztetése a topográfiai kutatások révén igazolt, ill. közismert épületek kivételével lehetetlen.
- ²⁰ HUDI 2000. 112.
- ²¹ VeML V. 102/h. 1822. évi adóösszeírás. 3. poléta 116.
- ²² u.o. 1822. évi adóösszeírás. A 3. poléta 116. szám alatt Balassa Bálint házában írják össze bérlőként ifj. Horváth Ferenc könyvkötőt. Őt év múlva az 1827. évi adóösszeírásban a. 2. fertály 471. szám alatt szerepel bérlőként Horváth Ferenc könyvkötő. A háztulajdonos N[emes] Pintér István “Sz. Kir. Szabadin lakik”. Tájékoztató adatként: 476.: “Új Város ház” (Fecskeendőház). További, bizonytalanabb adat szerepel az 1838. évi összeírás mellett megőrzött, évszám nélküli egyik listán, amely szerint az első polétában özvegy Tautzinger Györgyné házában lakik “Nemes Horváth Ferenc könyv”[kötő].
- ²³ Kálmán János és Vásonyi István compactorok az első polétában 1 forint 40 krajcárt, ill. 1 forintot fizettek. VeML. V.102/h. Veszprém városi árenda lajstrom 1818/19. évre. Vásonyi Istvánra továbbá: VeML V. 102/h. 1822. évi adóösszeírás. No.66. Kiegészítő lista, összeírója Haubner Mátyás. Külzetén szereplő meghatározása: “Piaczi Fő utta, a’ Szabadi uttzának kimenve”. Vásonyi István könyvkötőt háztulajdonosként 1827. március 12-én készült újabb összeírásban (“A 2dik Fertálnak Conscriptioja”) az 1. szám alatt regisztrálták. 1830. március 13-án az állami adóalapösszeírásban is az első polétában szerepel; háza 2. osztályba, mestersége 3. osztályba sorolt. Egy leánya (szolgálója?) van, egy könyvkötőlegénnyel dolgozik. 1832-től folyamatosan 1843-ig az állami adóalap-összeírások adatai szerint Vásonyi István könyvkötő, deputáns az első polétában lévő 46. számú háza, legénye és mestersége után 1-1 forintot fizetett. Az 1838. évi adóösszeírásban az első poléta 19. házában írták össze.
- ²⁴ VeML V. 102/h. Állami adóalap-összeírások. 1833. Első poléta. Személye és mestersége után 1-1 egység adót fizetett. Az 1833. évi listához csatolt másik összeírásban (“1833. november 7. A város alsó részén...” az 1. poléta 65. szám alatt “Smid Mihály tanácsos 2ik házában (lakó) Bucska Ignác könyv pac[tor]” személye után fizet 1 egységnyi adót. Ez az adat arra utal, hogy Bucskó és felesége, Gründler Borbála ekkoriban nem a Gründler-házban laktak az idős mesterrel egy fedél alatt, hanem a város más pontján béreltek lakást maguknak.
- ²⁵ Eddig legkorábbi adat: VeML IV. 1/a. Veszprém vármegyei nemesi közgyűlésének iratai. Közgyűlési jkv. 1807. 76. Az adószedő hivatal számára készített kézikönyvért Rundl Antal könyvkötőnek 2 forint kifizetését rendelik el.
- ²⁶ HUDI 2000. 112.

- ²⁷ 27 Biblia Sacra. Das ist Gantze Heilige Schrifft. Köln 1704. Possessor bejegyzés az előleken: "Neu eingebunden den 25. April 1819 von Franz Matzka Buchbinder und Musiker zum Andenken für Jos. Kleinmann Seinem Freund und Lehrer, Musiker an der Chatedral=Kirche zu Wespriem eigens. angehörig". Laczkó Dezső Múzeum Könyvtára, Tihanyi műemléki könyvgyűjtemény, ltsz.: L-2082. A könyvkötés díszítő aranyozás egyesbélyegzői a kor divatját követő, országszerte elterjedt motívumok, de számos korabeli veszprémi és zirci könyvtári kötetben előfordulnak, pl. Calendarium Dioecesanum Cleri Wespriemensis pro Anno [...] 1817. OSzK Reguly Antal Könyvtára (volt ciszterci apátsági könyvtár), Zirc. Jelzete: V.7817. A dedikációban nevezett, megajándékozott baráti zenetanító Joseph Kleinmann a veszprémi székesegyház első hegedűse, Ruzitska Ignác előde volt: Vö. BRODSZKY 1940. 81.
- ²⁸ VeML V. 102/h. 1827. június 9-i adóösszeírás, kiküldött összeíró: ifj. Devetseri István. A város "alsó napkeleti egyik részében" az 1–33 sz. házakat tartalmazó első polétát követően a második poléta 34. szám alatt Vilfinger József házában (bérlő) "Rundli Antal könyvkötő".
- ²⁹ Hudi József szíves szóbeli közlése.
- ³⁰ "Rundl Antal könyvkötőnek az adóevő hivatal számára készített kézikönyvért 2 For." VeML IV. 1.a. Veszprém vármegye nemesi közgyűlésének iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek, 1807. 76. p. Továbbá: "Grindler [sic!] Antal könyvkötőnek többrendbéli munkájáért 77 For. 51 xrok kifizetését rendeli" uo.1808. 109. p. Ez utóbbi esetben jegyzőkönyvi elírásról lehet szó, ugyanis pl. az adóösszeírásokban világosan és helyesen szerepel egyazon iratanyagban Rundl Antal és Gründler Ferenc neve.
- ³¹ VeML V. 102/h. 1822. No. 3. Haubner M. összeíró különálló listája: "Nemesek házaiban kikben contribuens lakosok találtnak". Contributio (latin) = hadiadó.
- ³² Hudi József szóbeli közlése, amelyet ezúton is köszönök.
- ³³ VeML V. 102/h. Állami adóalap-összeírás 1830. Rundl Antal 3. osztályzatú mestersége után fizet 1 forintot. 1832-ben nem található az adófizetők között, majd az 1838. évi összeírásban találjuk utoljára a második poléta 2. házában. Ugyanezen összeírásban a 6. poléta 17. házában regisztrálták Franz Gründlert.
- ³⁴ VeML XV. 15. Mikrofilmgyűjtemény. Veszprém megye r.k. anyakönyvei. Veszprém (A.151.) Index 1703–1799. Ferenc *1794. június 5.
- ³⁵ Consignatio Typographorum Bibliopolarum et Bibliopogorum quaestum cum Libris exercentium... Veszprim: 3 Bibliopega, 1 Typographus questum aliquem cum libris faciunt. MOL C. 25. Helytartótanácsi Levéltár. Rev. Libri 1794.
- ³⁶ VeML IV.1.a. Veszprém vármegye nemesi közgyűlésének iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek 1814. 210. p. "Gründler Ferenc veszprémi könyvkötőnek a Nemes Vármegye számára készített munkáiért 95 F."
- ³⁷ "A helység számára Jegyzőkönyv kötetéséért fizettem 2 f. 30 xr. Szabó Márton Súly helység öreg Birája 1815/16. évi számadása. VeML XI. 601.e. A Ciszterci Rend Zirc-Pilis-Pásztói és Szentgotthárdi Apátságának gazdasági iratai. Régi gazdasági levéltár VIII. 587
- ³⁸ KONCZ 1992. 342–343. Könyvkereskedői, ill. bizományosi tevékenységekre összegzően: HUDI 2000. 99–104.
- ³⁹ VeML IV. 1/a. 1816. 401.p.
- ⁴⁰ uo. 1817. 282. p.
- ⁴¹ "Urbar. Exemplarok 's lemásolt Resolutiok ugy a' leveles tárt 's Jegyzői Hivatalt illető könyvkötői munkáiért, és békötéseieért 135 For. 15 xr." uo. 1818. 431. p.
- ⁴² uo. 1820. 256., 446., 952. p.
- ⁴³ "Grindler Antal könyvkötő contoijára a Számtartói Hivatalhoz az 1814ik Esztendőre elkészített 5 kisebb és a Tisztartói Hivatalba 1 darab Protokollumokért [...] 33 f." Veszprémi Káptalani Levéltár (ACW) POe. Manuale Trugum pro Anno 1824. No. 42., továbbá: "Gründler Ferencnek a Csupaki ispány úr számára készített protocolumért..." uo. No. 924. Egyházi elemi iskolák számára vásárolt könyvek kötését is vele végeztették, pl. 1840-ben 500 db. ABC-s könyvet, 500 db. Rövid Katekizmust 100 forint értékben (6 krajcár/db). Uo. POe. ab-7. Veszprémi uradalom bevételei és kiadásai 1840. 194. sorsz.
- ⁴⁴ "Jánli Tamás boltosnak a Püspöki illuminationhoz Gründer Fer. Könyv kötő által el hordott papirosért 14 f." uo. No. 176.
- ⁴⁵ VeML XI. 607. A Szent Benedek Rend Tihanyi Apátságának gazdasági levéltára. Manuale Perceptione et Erogratione 1833–1849. 12.
- ⁴⁶ Luxusiparokhoz sorolása: DOMONKOS 1997. 10.
- ⁴⁷ Pl. Missale Monasticum [...] O. S. Benedicti. Venetia 1765 possessorbejegyzése szerint: "P. Xaverii Zsoldos OSB 1796. Procud. fl. 3 xr 30 in cruda. Compac fl 2 : xr 40 Signd fl 1 xr 15" Szent Ányos templom sekrestyéjéből, Bencés apátság könyvtára, Tihany.
- ⁴⁸ VeML XI. 601.c. A Ciszterci Rend Zirci [...] Apátságának levéltára. Vegyes gazdasági iratok. A zirci könyvtárral kapcsolatos iratok: 76. kötet.
- ⁴⁹ Értelemszerűen a könyvkötések készítője ekkoriban már Gründler veje, Butzkó Ignác lehetett (mester-apósa nevén.)
- ⁵⁰ VeML V. 102/a. Vp. Város Tanácsának iratai. Tanácsülési jegyzőkönyvek 1845. március 15. 241. pontja. (Sajnos, a vonatkozó irat nincs meg.)
- ⁵¹ VeML V. 102/a. 1845. április 12. 273. Horváth Mihályra lásd: HUDI 2000. 104.
- ⁵² HUDI 2000. 104.
- ⁵³ op. cit., 112.
- ⁵⁴ Buch = könyv, köteg. Szakmatörténeti műszó a kéziméretű papír egységnyi mennyiségének meghatározására – BOGDÁN 1979.
- ⁵⁵ CARPZO, Joh. Benedictus: Jurisprudentia Ecclesiastica III. Lipsiae 1708. OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc. Jelzete: 58741.
- ⁵⁶ FEJÉR, Georgius: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. I – XI. Buda 1829 – 1844
- ⁵⁷ WEISSENBAACH, Joseph: Eloquentia Patrum [...] Libri XIII. Vol. I. Aug. Vindelicorum 1775., OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc. Jelzete: 25263.
- ⁵⁸ LEONHARD, Joh. Michael: Christenlehren zum gebrauche bey dem katolischen Religion-Unterrichte I–IV. Wien 1816. OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc. Jelzete: 4352–4354.

- ⁵⁹ LIGORIO, Alphons de: *Theologia Moralis I–IX. Mechanicae* 1822. OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc. Jelzete: 27545–27553.
- ⁶⁰ JAHN, Johann [nyomán Ackermann, J.]: *Introductio in Libros Sacros Veteris foederis [...]*. Bécs 1825. OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc. Jelzete: 25259.
- ⁶¹ CARPZO, Joh. Benedict: *Epistolarum Catholicarum Septenarius graece*. Halae 1790. OSzK Reguly Antal Könyvtára, Zirc. Jelzete: 5620.
- ⁶² Kaszt Konstantin 1843–1849 között volt zirci plébános. V.ö. RAJCSI 1992. 346.
- ⁶³ KONCZ 1992. 334.
- ⁶⁴ op. cit. 341.
- ⁶⁵ Hudi József szóbeli közlése, amelyet ezúton is köszönök.
- ⁶⁶ VeML XIV. 31. Horváth Mihály és Ferenc veszprémi könyvkötők és könyvtárosok üzleti és egyéb feljegyzései (1785–1812). Horváth mester Baumaister Josef Deákot 1785-ben pl. könyv- és anyagbeszerzésre küldte Pestre.
- ⁶⁷ KÁLLAY 1988. 316–317.
- ⁶⁸ POGÁNY 1959. 52. (53. jegyzet)
- ⁶⁹ KONCZ 1989. 19.
- ⁷⁰ KONCZ 1989. Függelék XIII. 72.
- ⁷¹ KONCZ 1989. 26–27., ill. Függelék XVIII. 99.

A BOOKBINDER FROM VESZPRÉM: FRANZ GRÜNDLER (1760–1845)

In the first half of the 19th century, one of the bookbinder masters in Veszprém was the Catholic, German-speaking Franz Gründler. We have exact data about his work from the time when he was 50 years old. In his older age, the products of his workshop can be rather connected to his employed journeyman, Ignác Bucskó, who married Gründler's daughter as well. This article introduces not only the archival data and the data of the birth register about his residence and family, but it also introduces the master's 23 typical bindings that can be found in ecclesiastical and secular libraries. The author could first identify Gründler's certain concrete bindings on the basis of accounts preserved among Benedictine and Cistercian economic documents. Because of the adornments, the individual colouring and the technique of mak-

ing of these bindings, the circle of bindings has expanded. In Tihany, Veszprém and Kislőd some of his decoratively gilded covered and countered missals with a golden surface have been preserved. These show us well that the bookbinders met luxurious claims many times. His half-bounds for libraries can be identified in great numbers, on which only the spine is gilded, the cover is overlaid with marble painted paper, and the tool of the body of the book is vivid yellow or light green. Summarizing tables were made about the digitally retouched photos of the imprints of the tools for decorating used in Gründler's binding. Most of these stamps were already in use at the end of the 18th century in Veszprém. After 1846, some of the motifs appeared on the bindings of Gründler's granddaughter's husband, Lajos Georgi.

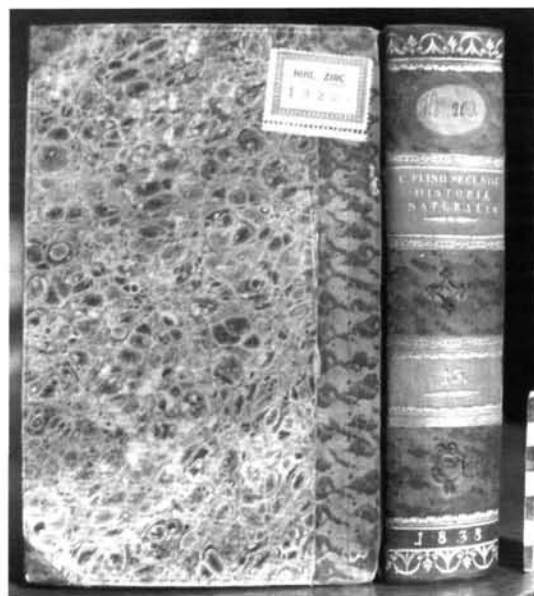
1. ábra. Missale Monasticum. Venezia, 1760.
Szűz Mária és Szent Ányos templom, Tihany.
Franz Gründler veszprémi díszkötése, 1833
Figure 1. Missale Monasticum. Venice, 1760. The
Church of Virgin Mary and Saint Ányos, Tihany.
Deluxe binding by Franz Gründler in Veszprém, 1833

2. ábra. Missale Cisterciense. Paris, 1729.
OSzK Reguly A. Könyvtára, Zirc.
Fr. Gründler rézkapcsos díszkötése 1820 körül
Figure 2. Missale Cisterciense. Paris, 1729. The
OszK Reguly Library of Zirc. Deluxe binding with
brass clasp by Franz Gründler from around 1820

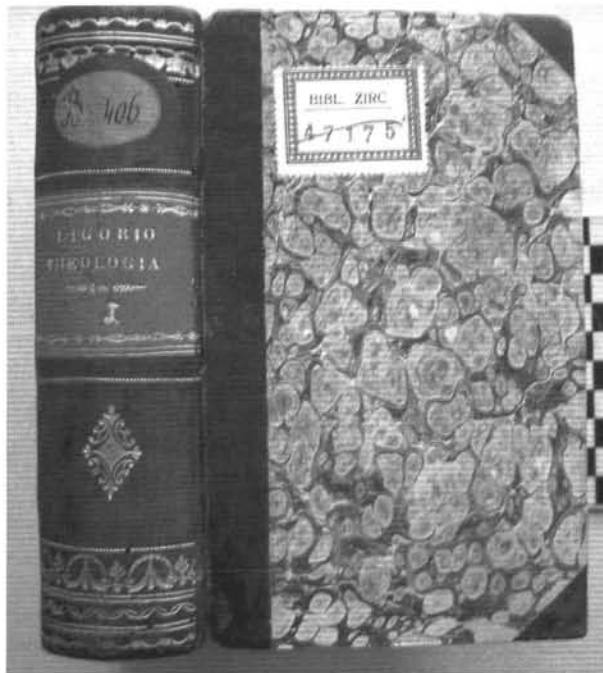
3. ábra. Missale Romanum. Venezia, 1821.
Szent József plébániatemplom, Kislőd.
Fr. Gründler díszkötése
Figure 3. Missale Romanum. Venice, 1821. Saint
Joseph parish church, Kislőd. Deluxe binding by
Franz Gründler

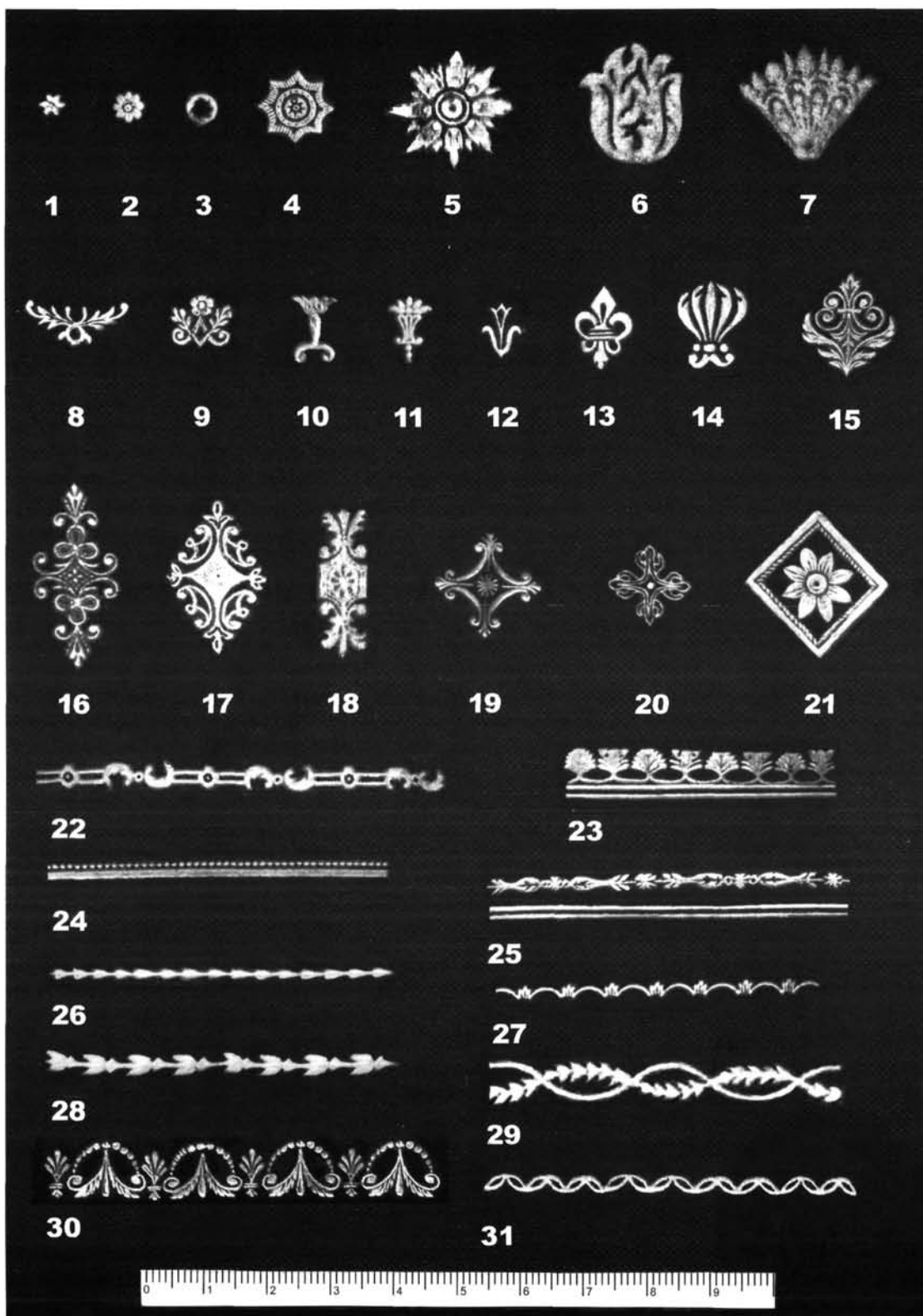
4. ábra. Plinius: Historia Naturalis. Paris, 1832.
OSzK Reguly A. Könyvtára, Zirc.
Fr. Gründler könyvtári félbőr kötése, 1838
Figure 4. Plinius: Historia Naturalis. Paris, 1832. The
OszK Reguly Library of Zirc. Half-leather
binding by Franz Gründler from 1838

5. ábra. Canon Missale Pontificalis. Venezia, 1765.
 Káptalani Könyvtár, Veszprém. Franz Gründler díszkötése
 Figure 5. Canon Missale Pontificalis. Venice, 1765. The Chapter Library of Veszprém.
 Deluxe binding by Franz Gründler

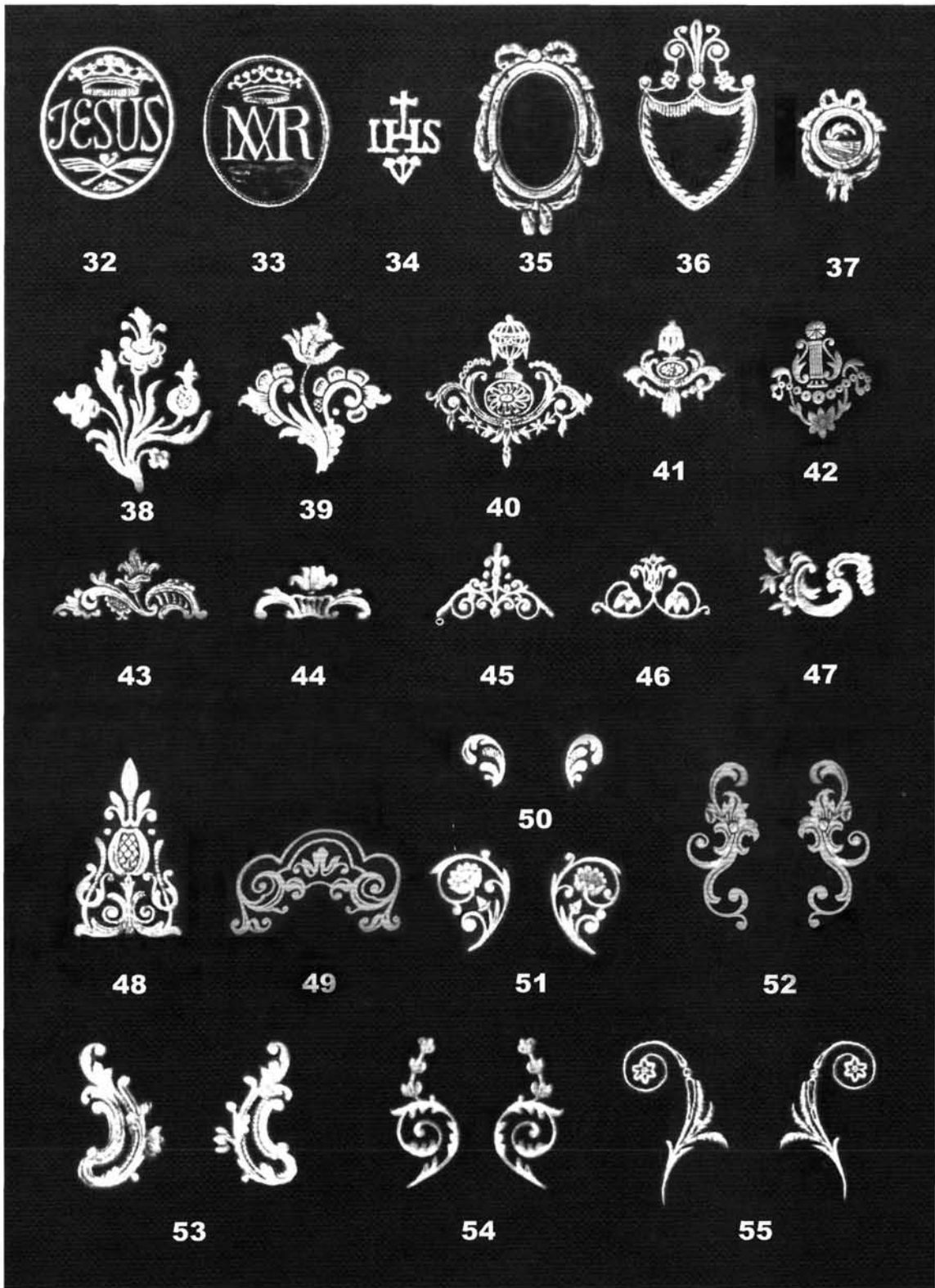

6. ábra. Ligorio, A. de: Theologia Moralis. Mechliniae, 1822.
 OSzK Reguly A. Könyvtára, Zirc. Fr. Gründler könyvtári félbőr kötése
 Figure 6. Ligorio, A. de: Theologia Moralis. Mechliniae, 1822. The OSzK Reguly Library of Zirc.
 Half-leather binding by Franz Gründler

7. ábra. A Gründler-kötészet kézi aranyozó díszítőszerszámainak lenyomata: 1–31.
 Figure 7. The imprints of the manual gilder decorator of the Gründler bindery: 1–31.

8. ábra. A Gründler-kötészet kézi aranyozó díszítőszerzőjének lenyomata: 32–55.
 Figure 8. The imprints of the manual gilder decorator of the Gründler bindery: 32–55.

